

บทที่ ๓

สภาพทั่วไปของท้องที่และลักษณะการผลิตของแหล่ง เพาะ เลี้ยงที่เลือกทำการวิจัย

ในการศึกษาเกี่ยวกับต้นทุนของการเพาะ เลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง ผู้วิจัย ได้พิจารณาเลือกจังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดตัวอย่างที่จะทำการศึกษาและวิจัย เนื่องจาก จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีความเหมาะสมในการศึกษาปัญหานี้เป็นอย่างยิ่ง ตามเหตุผล ที่ได้กล่าวไว้แล้วในบทที่ ๑ หัวข้อเกี่ยวกับสถานที่หรือแหล่งทำการวิจัย หน้า ๖ ดังนั้นจึง ได้สรุปเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของจังหวัดสงขลาพอเป็นสังเขป ดังนี้

๑. สภาพทั่วไปของแหล่งเพาะ เลี้ยงที่เลือกทำการวิจัย

๑.๑ ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีประชากรมากเป็นอันดับที่ ๒ ของภาคใต้ รองจากจังหวัดนครศรีธรรมราช มีเนื้อที่ ๗,๓๒๑.๕๕ ตารางกิโลเมตร นับว่าเป็น จังหวัดที่มีเนื้อที่มากเป็นที่ ๓ ของภาคใต้ รองจากจังหวัดสุราษฎร์ธานีและจังหวัด- นครศรีธรรมราช มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดนครศรีธรรมราชและจังหวัดพัทลุง
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และรัฐเคดาห์ (ไทรบุรี) ประเทศมาเลเซีย
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอ่าวไทย
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับจังหวัดพัทลุง และจังหวัดสตูล

๑.๒ ภูมิประเทศและภูมิอากาศ

ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นที่ราบลุ่ม ทิศตะวันออกเป็นที่ราบริมทะเล ทางใต้เป็นที่ราบสูง ป่าและภูเขาสูงค้อย ๆ ลาดเทไปทางทะเลสาบสงขลา พื้นที่สูงกว่าระดับน้ำทะเลประมาณ ๔ เมตร เหมาะแก่การเพาะปลูก ทำนา ทำไร่ ทำสวน ยางพารา และสวนผลไม้

ลักษณะภูมิอากาศ มีอากาศอบอุ่นร้อนชื้นตลอดปี ฤดูร้อนอากาศไม่ร้อนจัด อุณหภูมิของจังหวัดคงที่อยู่เสมอ เนื่องจากอยู่ชัทธิริมทะเลสาบและทะเลหลวง มีฤดูเพียง ๒ ฤดู คือ ฤดูร้อน และฤดูฝน

๑.๓ ทรัพยากรธรรมชาติ แหล่งน้ำ และสภาพทางเศรษฐกิจ

ทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญคือ ป่าไม้ แร่ สัตว์น้ำ ส่วนใหญ่นิยมทำสวนยางพารา สวนผลไม้ นอกนั้นทำนาและเพาะปลูกพืชไร่ ยังมีการเพาะปลูกกาแฟกันเป็นจำนวนมากไม่น้อย

แหล่งแร่ที่สำคัญ คือ แร่ดีบุก มีมากที่อำเภอหาดใหญ่ อำเภอจะนะ วุลแฟรมมีมากที่อำเภอสะเตา หวายแก้วมีมากที่อำเภอเมืองสงขลา แบริทมีมากที่อำเภอรัตนภูมิ และอำเภอจะนะ

จังหวัดสงขลามีการพัฒนาแหล่งน้ำอยู่ ๒ โครงการ คือ โครงการลุ่มทะเลสาบสงขลาและโครงการฝั่งตะวันออก ซึ่งแบ่งออกเป็นโครงการย่อย ๆ อีก

๒. ลักษณะการผลิตของแหล่งทำการวิจัย

เนื่องจากประเทศไทยมีความยาวฝั่งทะเลมากกว่า ๒,๖๑๔.๔๐ กิโลเมตร ประกอบด้วยทะเลชายฝั่งและแหล่งน้ำกร่อย ซึ่งจะสามารถดัดแปลงให้เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงชายฝั่งได้ไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านไร่ และอาชีพการเลี้ยงปลากระพงขาวมีความคล้ายคลึงกับอาชีพเลี้ยงสัตว์น้ำกร่อยชนิดอื่น ๆ เช่น การทำนากุ้ง การเลี้ยงปลานวลจันทร์ทะเล และการเลี้ยงปลากระบอก เป็นต้น ซึ่งได้เริ่มทำอาชีพตามแหล่งน้ำกร่อยมานานไม่น้อยกว่า ๓๐ ปีมาแล้ว แต่ยังไม่ได้เริ่มทำกันอย่างจริงจัง เพียงแต่ถือเป็นผลพลอยได้ส่วนหนึ่งนอกเหนือจากอาชีพหลักอื่น ๆ เช่น การประมง การทำนา ทำสวน ฯลฯ ดังนั้นปลากระพงขาวที่ได้ส่วนใหญ่เป็นปลาที่จับจากแหล่งน้ำธรรมชาติซึ่งนับวันจะลดน้อยลง เนื่องจากการลู่ล้าทำลายแหล่งน้ำต่าง ๆ ของประชาชน ตลอดจนการเกิดมลภาวะในแหล่งน้ำธรรมชาติอื่นเกิดจากการพัฒนาอุตสาหกรรม ทำให้สัตว์น้ำธรรมชาติวัยอ่อนถูกทำลายก่อนวัยอันสมควร ฉะนั้นการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งจึงเป็น

โครงการทดแทนที่เหมาะสมและมีความสำคัญที่ควรได้รับการสนับสนุนจากทุกฝ่าย เพื่อเสริมสร้างทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นในการดำรงชีวิตต่อไป

จังหวัดสงขลาเป็นจังหวัดที่มีภูมิประเทศเหมาะสมในการที่จะส่งเสริมให้มีการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำน้ำกร่อยจังหวัดหนึ่งในภาคใต้ เพราะพื้นที่ประกอบด้วยทะเลชายฝั่ง และแหล่งน้ำกร่อยที่ใหญ่มากคือ ทะเลสาบสงขลา และจากความสำเร็จของสถานีประมงจังหวัดสงขลาที่ได้เริ่มทดลองเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวโดยวิธีผสมเทียมตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๔ จนประสบความสำเร็จครั้งแรกของโลกในปี พ.ศ. ๒๕๑๖ ได้ถูกปลากะพงขาวเป็นจำนวนมากจำหน่ายแจกแก่ประชาชนเพื่อส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวเป็นส่วนผลักดันให้การเลี้ยงแพร่หลายยิ่งขึ้น ประกอบกับการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาวของชาวบ้านตามแหล่งน้ำกร่อยดังกล่าวได้ผลเป็นที่น่าพอใจ และการเพาะเลี้ยงในกระชังทำได้สะดวกและประหยัดค่าใช้จ่าย จึงเป็นช่องทางที่จะช่วยขอบเขตการเลี้ยงปลาชนิดนี้ให้ขยายกว้างขวางขึ้น จนผู้เลี้ยงสามารถยึดเป็นอาชีพทำรายได้เช่นเดียวกับการเลี้ยงปลาชนิดอื่น ๆ

๒.๑ คุณสมบัติที่เหมาะสมของปลากะพงขาวในการเพาะเลี้ยง

ปลากะพงขาวมีคุณสมบัติเหมาะสมต่อการเลี้ยงหลายประการ คือ

๒.๑.๑ เลี้ยงง่าย ปลากะพงขาวเป็นปลาที่สามารถปรับตัวเองได้ตามสภาพแวดล้อม กล่าวคือ สามารถเลี้ยงได้ทั้งในน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งตามบริเวณน้ำกร่อย ซึ่งคุณสมบัติความเค็มของน้ำเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ แต่ไม่เป็นอันตรายต่อปลากะพงขาวแต่ประการใด สามารถเลี้ยงได้ทั้งในบ่อปลาในนาปลาและในกระชังได้เป็นอย่างดี

๒.๑.๒ กินอาหารง่าย สามารถหาอาหารให้กินได้สะดวกโดยเฉพาะตามท้องที่จังหวัดชายทะเล ซึ่งอาจจัดหาอาหารสดราคาถูกประเภทเศษปลาหรือปลาเบ็ด เพื่อการเลี้ยงปลากะพงขาวได้โดยสะดวกและมีคุณสมบัติเปลี่ยนแปลงอาหารเพื่อความเจริญเติบโตได้มาก

๒.๑.๓ โตเร็ว จากการทดลองเลี้ยงปลากะพงขาวในระยะเวลา ๑๐-๑๒ เดือน ลูกปลากะพงขาวขนาด ๑๐๐-๒๐๐ กรัม จะสามารถเติบโตได้ขนาดน้ำหนักตัว ๑,๐๐๐-๑,๒๐๐ กรัม ซึ่งเป็นปลาขนาดที่ตลาดมีความต้องการมาก

๒.๑.๔ มีความอดทน ภายในกระชังที่มีระดับน้ำลึกโดยเฉลี่ย ๑๐๐ เซนติเมตร ปลากะพงขาวอาศัยเติบโตได้ตามปกติ มีความอดทนต่อสภาพความขุ่นของน้ำรวมทั้งน้ำเสียได้ดีพอสมควร และสามารถเลี้ยงรวมกันได้เป็นจำนวนมากต่อหน่วยพื้นที่กระชัง และมีอัตราการรอดสูง

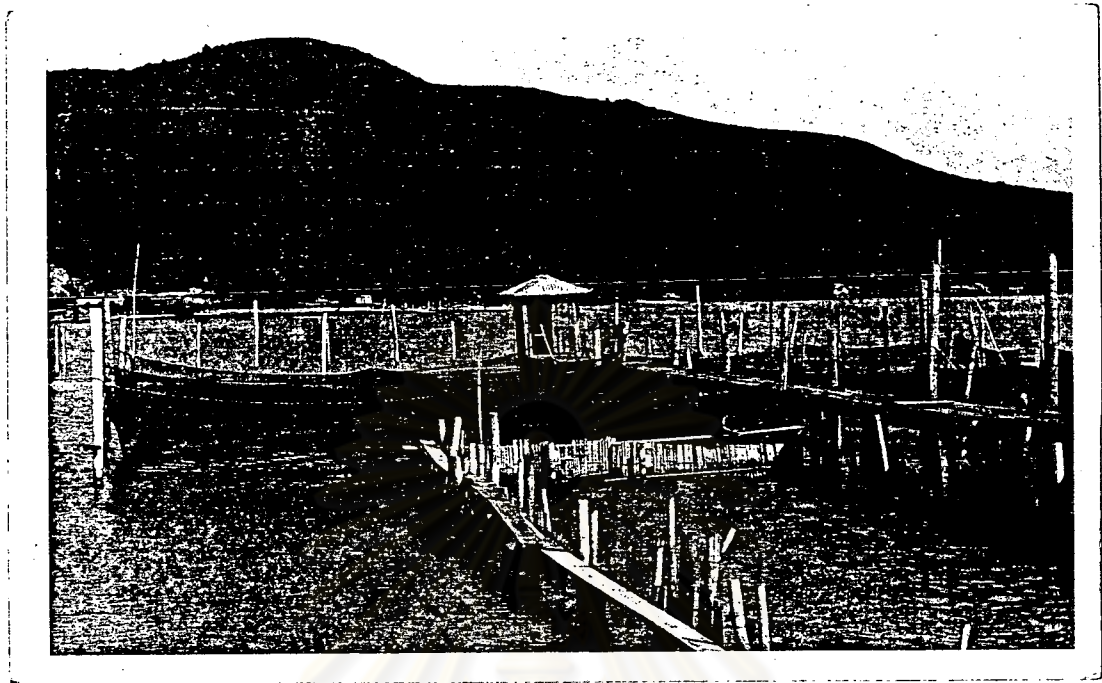
๒.๑.๕ ลงทุนน้อย ปลากะพงขาวเป็นปลาประเภทน้ำกร่อย จึงสามารถเลี้ยงในแหล่งน้ำกร่อยหรือในบ่อ บริเวณริมทะเลที่น้ำทะเลขึ้นถึง ซึ่งบริเวณดังกล่าวยังไม่ได้ปรับปรุงให้มีคุณภาพประโยชน์ในด้านอื่น จึงมีราคาถูก ทำให้การลงทุนในพื้นที่น้อยลง อีกทั้งสามารถเลี้ยงในบริเวณน้ำตื้นหรือริมทะเลได้ด้วย จึงเป็นการใช้ประโยชน์พื้นที่ได้เต็มที่ (แต่ค่าอาหารที่ใช้เลี้ยงปลาสูงมาก)

๒.๑.๖ เนื้อปลามีรสดี เนื้อปลากะพงขาวถือกันว่ามีรสชาติดี สามารถปรุงแต่งเป็นอาหารรสเลิศได้หลายแบบต่าง ๆ กัน และเป็นชนิดปลาที่รู้จักกันดีทั่วไป จึงอยู่ในความนิยมบริโภคอย่างแพร่หลาย

๒.๑.๗ มีราคาดี เนื่องจากความนิยมมีมาก แต่ปริมาณปลากะพงขาวที่จะสนองความต้องการของตลาดมีไม่เพียงพอ จึงทำให้ราคาปลากะพงขาวมีราคาค่อนข้างสูงชนิดหนึ่ง ตลาดยังมีความต้องการโดยไม่จำกัดปริมาณทั้งภายในและนอกประเทศ

๒.๒ การเลี้ยงปลากะพงขาวในจังหวัดสงขลา

การเลี้ยงปลากะพงขาวในจังหวัดสงขลาได้เริ่มส่งเสริมให้มีการทดลองเลี้ยงเรื่อยมาหลังจากได้มีการทดลองผสมพันธุ์ปลาโดยวิธีผสมเทียมสำเร็จเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๖ เพื่อเพิ่มพูนรายได้ให้แก่เกษตรกรที่มีเวลารว่างจากอาชีพหลัก คือ การทำไร่ ทำนา ทำสวน และการประมง ฯลฯ และเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนอาหารสัตว์น้ำ

รูปที่ ๑๐ ลักษณะการเลี้ยงปลากระพงขาวในกระชังในจังหวัดสงขลา

รูปที่ ๑๑ บริเวณหน้าบ้านใช้เป็นที่เลี้ยงปลากระพงขาว

ในปัจจุบันและอนาคตได้อีกด้วย ซึ่งรัฐบาลได้บรรจุการส่งเสริมการเลี้ยงปลากะพงขาว ในกระชังไว้ในแผนการพัฒนาชนบทยากจน ๔ จังหวัดภาคใต้ ภายใต้แผนพัฒนาชนบท ยากจนปี พ.ศ. ๒๕๒๖-๒๕๒๗

ดังได้กล่าวแล้วว่าการเลี้ยงปลากะพงขาวทำได้ ๔ วิธีคือ การเลี้ยงในนา ปลาน้ำกร่อย ในบ่อเลี้ยงปลา ในกระชังหรือในที่ล้อมชัง และแหล่งน้ำดัดแปลง การเลี้ยงปลากะพงขาวส่วนใหญ่ในจังหวัดสงขลานิยมเลี้ยงในกระชังเนื่องจากสะดวกและประหยัด ตลอดจนปลาได้อยู่อย่างธรรมชาติในทะเลหรือแม่น้ำลำคลอง และพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดมีส่วนที่เป็นชายฝั่งทะเล ทะเลสาป แม่น้ำลำคลอง ซึ่งเหมาะที่จะใช้กระชังในการเลี้ยงและลงทุนน้อย คุ่มค่ากว่าการสร้างบ่อ นอกจากนี้การเลี้ยงปลากะพงขาวของชาวบ้านยังเป็นการเลี้ยงเพื่อเสริมอาชีพหลักเท่านั้น ซึ่งถือเป็นการเลี้ยงอย่างงานอดิเรกยังไม่เป็นธุรกิจการค้า

ฉะนั้นการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังของจังหวัดสงขลาที่ปฏิบัติอยู่ขณะนี้ พอสรุปได้โดยสังเขปดังนี้

๒.๒.๑ การเลือกทำเลที่ตั้งของกระชังเลี้ยงปลากะพงขาว ในการเลือกทำเลที่เหมาะสมเพื่อเลี้ยงปลากะพงขาวนั้น เกษตรกรส่วนใหญ่จะใช้บริเวณหน้าบ้านของตนเองซึ่งติดอยู่กับทะเลสาป ทะเล หรือแม่น้ำลำคลอง ถ้ามีสภาพพื้นที่เหมาะสมพอที่จะเลี้ยงปลาได้ การเริ่มต้นในการเลี้ยงเกษตรกรจะได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเพาะเลี้ยงซึ่งเป็นหน้าที่ของสถาบันเพาะเลี้ยงชายฝั่งแห่งชาติ

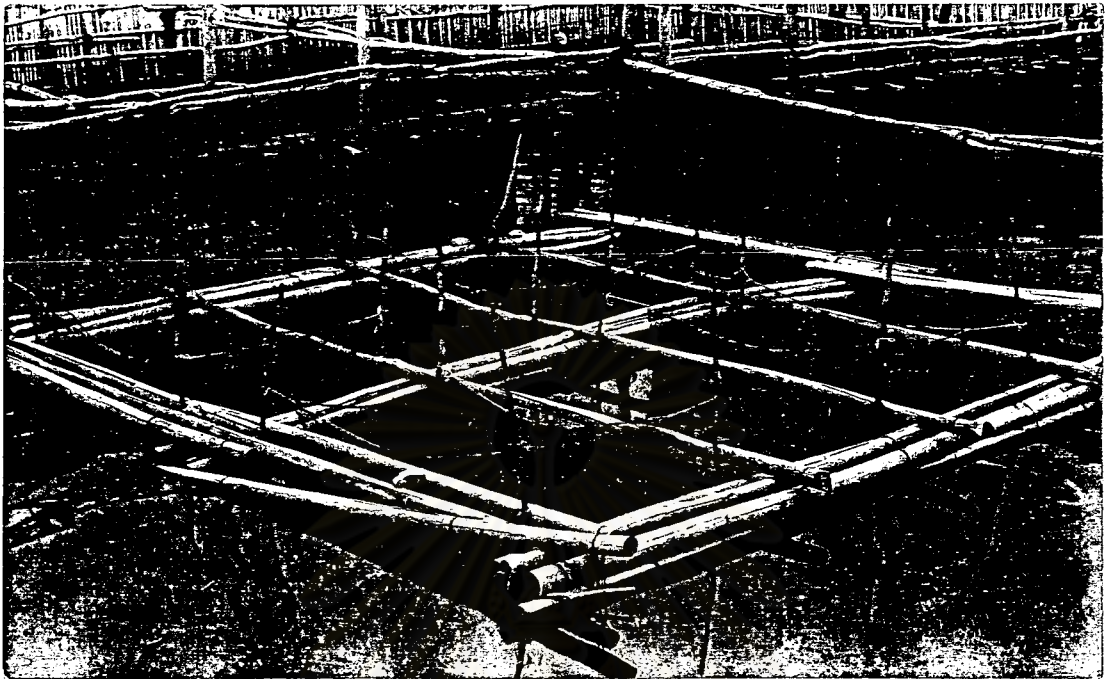
๒.๒.๒ การรวบรวมและการลำเลียงพันธุ์ปลากะพงขาว ลูกปลากะพงขาวซึ่งเกษตรกรรวบรวมมาเลี้ยงในกระชังได้มาจาก ๒ ทางคือ

ก. รวบรวมจากแหล่งน้ำธรรมชาติ โดยผู้เลี้ยงรวบรวมลูกปลาเองจากแหล่งน้ำธรรมชาติ. หรือซื้อจากผู้มีอาชีพรวบรวมลูกปลาขาย

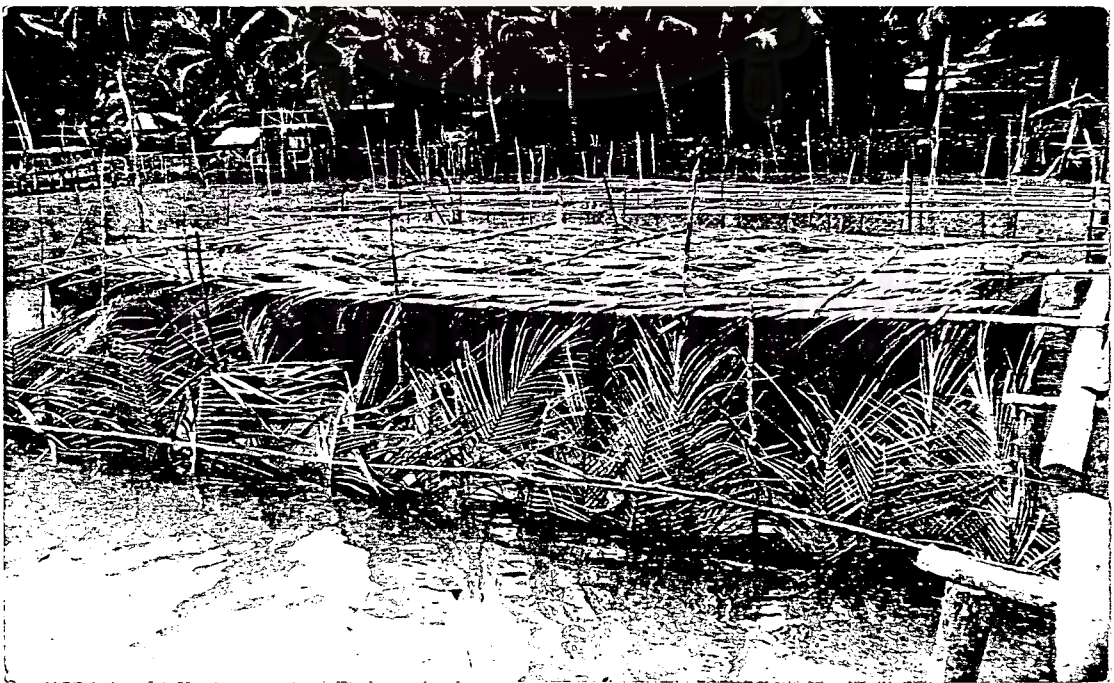
ข. การซื้อลูกปลาจากราชการ คือ ซื้อลูกปลาจากสถาบันเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งแห่งชาติและสถานีประมงจังหวัดใกล้เคียง ซึ่งสามารถเพาะพันธุ์ปลากะพงขาวจำหน่ายให้แก่ประชาชนเพื่อเป็นการส่งเสริมการเพาะเลี้ยงปลากะพงขาว

๒.๒.๓ การอนุบาลลูกปลากะพงขาวในกระชัง เมื่อผู้เลี้ยงได้รวบรวมและลำเลียงลูกปลากะพงขาวจากแหล่งที่หาได้แล้ว วิธีการที่สำคัญมากก็คือ การอนุบาลลูกปลารายอ่อนให้โตเป็นปลาเนื้อขนาดใหญ่ต่อไป ทั้งนี้ เนื่องจากลูกปลาขนาดเล็กมักจะอ่อนแอ ไม่มีความอดทนต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมมากนัก ได้แก่ การเปลี่ยนในระดับความเค็มของน้ำทะเล กระแสน้ำ และอุณหภูมิของน้ำ ได้เท่ากับปลาขนาดใหญ่ นอกจากนั้นการอนุบาลลูกปลาจำเป็นต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด รวมทั้งต้องการสภาวะอันเหมาะสมในการพักและเจริญเติบโตจนแข็งแรง รวมทั้งปราศจากศัตรูที่คอยเบียดเบียนด้วย ในการอนุบาลลูกปลากะพงขาวก็เช่นเดียวกัน เมื่อมีขนาดเล็กอยู่จะมีความอ่อนแอ ต้องการระดับความเค็มของน้ำที่เหมาะสม และเมื่ออนุบาลจำนวนมาก ๆ มักจะเกิดโรคได้ ถ้าการถ่ายเทของน้ำไม่ดีพอ ฉะนั้นการอนุบาลลูกปลาในกระชังจะช่วยลดปัญหาการถ่ายเทของน้ำได้ดีกว่าการอนุบาลในบ่อ และลูกปลาจะได้อยู่กับสภาวะที่เป็นธรรมชาติมากกว่าอีกด้วย

ก. ขนาดกระชังอนุบาล การอนุบาลลูกปลากะพงขาวในกระชังอนุบาลในล่อน เป็นวิธีที่ได้ผลดีและสะดวกมาก ผู้เลี้ยงในจังหวัดสงขลาส่วนใหญ่ใช้วิธีนี้เพราะสะดวก ประหยัด และให้ผลดี สามารถอนุบาลลูกปลาได้เป็นจำนวนมากและมีการสูญเสียน้อย เนื่องจากการตรวจตราสามารถทำได้ง่ายและไม่มีปัญหาในเรื่องการถ่ายเทน้ำ เพราะได้ทางกระชังในบริเวณริมทะเลสาบ คลอง คูส่งน้ำ ขนาดกระชังที่ใช้ ๒๐-๒๕ ตารางเมตร มีความลึก ๒.๐ เมตร เนื้ออวนเป็นชนิดไม่มีขี้ ขนาดตา ๕.๐ มิลลิเมตร สามารถใช้อนุบาลลูกปลาได้จำนวน ๓๐๐-๕๐๐ ตัวต่อกระชัง ๑ ใบ การปักทางกระชังประจำที่ใช้เสาหลักยึด ถ้าในบริเวณน้ำลึกอาจทำเป็นกระชังลอยมีหุ่นแต่อยู่คงที่ บริเวณที่ตั้งกระชังต้องสะดวกในการให้อาหารปลา โดยอาจทำเป็นสะพานทอดไปยังที่บริเวณตั้งกระชัง

รูปที่ ๑๒ กระชังอนุบาลลูกปลากะพงขาว

รูปที่ ๑๓ การอนุบาลลูกปลากะพงขาว

ข. อาหาร การอนุบาลลูกปลากะพงขาวขนาดเล็กนี้

เกษตรกรผู้เลี้ยงจะใช้เลี้ยงด้วยปลาเบ็ดบด เศษปลา ลูกกุ้ง กุ้งเคย โดยสับให้ละเอียด เนื่องจากปลายังเล็กมาก น้ำหนักอาหารที่ให้ประมาณร้อยละ ๔-๑๐ ของน้ำหนักตัวปลา ให้กินวันละ ๒-๓ ครั้ง โดยแต่ละครั้งให้กินอย่างเพียงพอแต่ไม่ควรให้มากจนอาหาร เหลือตกค้างในบ่อ เพราะจะทำให้เน่าเสียและเป็นช่องทางให้เกิดโรคกับปลา ตลอดจน ศัตรูมากินอาหารตกค้างโดยกัศกระชังขาดได้และอาจทำให้ปลา เป็นอันตรายหรือสูญหาย เวลาที่ให้อาหารควรเป็นเวลาที่น่าขึ้นมาก ๆ เพราะปลาจะแย่งอาหารกันจนทำให้น้ำขุ่นและมีเศษอาหาร การให้อาหารในระยะน้ำขึ้นจะทำให้การถ่าย เทของเสียทำได้ เร็วขึ้น

ค. การปล่อยและการคัดขนาดปลา เมื่อผู้เลี้ยงได้ลูกปลา

มาแล้ว ไม่ควรปล่อยปลาลงอนุบาลในกระชังทันที ควรให้ลูกปลาได้ปรับกับสภาวะ แวดล้อมเสียก่อน โดยลอยถุงพลาสติกที่บรรจุลูกปลามาในกระชัง เพื่อให้มีการปรับ อุณหภูมิของน้ำในถุงกับน้ำทะเล หรือน้ำคลองสมดุลกันแล้วจึงปล่อยปลาลงอนุบาล ในกระชังประมาณ ๓๐๐-๕๐๐ ตัวต่อกระชัง ๑ ลูก ขนาด ๒๐-๒๕ ตารางเมตร เมื่อ อนุบาลลูกปลาต่อไปจะต้องคอยสังเกตความ เจริญเติบโตของลูกปลา จะต้องคัดปลา ต่างขนาดกันแยกกันเพราะโดยธรรมชาติของปลากะพงขาวจะกินเหยื่อมีชีวิต มันจึงกิน กันเอง และนิสัยนี้จะค่อย ๆ หายไปเมื่อปลาโตขึ้น ฉะนั้นการคัดลูกปลาจึงมีผลต่ออัตรา การรอดของลูกปลา

การอนุบาลลูกปลากะพงขาวนอกจากจะต้องคอยดูแลเรื่องดังกล่าวแล้ว ผู้เลี้ยงยังต้องเอาใจใส่เกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุณหภูมิของน้ำจะต้องไม่ให้ลูกปลาดากแดดโดยกั้นร่มเงาให้ เพราะลูกปลายังอ่อนแอปรับตัวไม่ได้ดีเท่าปลา ตัวใหญ่ ตลอดจนปัญหาโรงงานอุตสาหกรรมซึ่งอาจทำให้เกิดมลภาวะคือน้ำเสีย จะเป็น ผลอย่างมากกับการเลี้ยงปลาทุกชนิดจึงควรสอดส่องดูแลเพื่อไม่ให้เกิดปัญหากับการ เลี้ยงปลาได้ นอกจากนี้ผู้เลี้ยงจะต้องคอยดูแลเอาใจใส่เกี่ยวกับเรื่องศัตรูและโรค ที่เกิดกับปลาตามคำแนะนำของ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเพาะเลี้ยง ซึ่งผู้เลี้ยงส่วนใหญ่ ให้ความสนใจและปฏิบัติตาม

๒.๒.๔ การเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชัง หลังจากผู้เลี้ยงได้

อนุบาลลูกปลาขนาดเล็กจนมีขนาดความยาวประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร ควรเปลี่ยนมาเลี้ยงในกระชังเลี้ยง ซึ่งแบ่งออกเป็น ๒ ขนาดคือ กระชังเลี้ยงปลาเล็กและกระชังเลี้ยงปลาใหญ่ ในการเลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังของผู้เลี้ยงในจังหวัดสงขลาเท่าที่สำรวจพบว่า การปักกางกระชังจะอยู่ในบริเวณเดียวกันกับกระชังอนุบาลเพราะสะดวกในการดูแลรักษาและการให้อาหาร

ก. ขนาดกระชังเลี้ยง แบ่งออกเป็น ๒ ขนาด คือ

๑. กระชังเลี้ยงปลาเล็ก ใช้สำหรับเลี้ยงปลาขนาดเล็ก

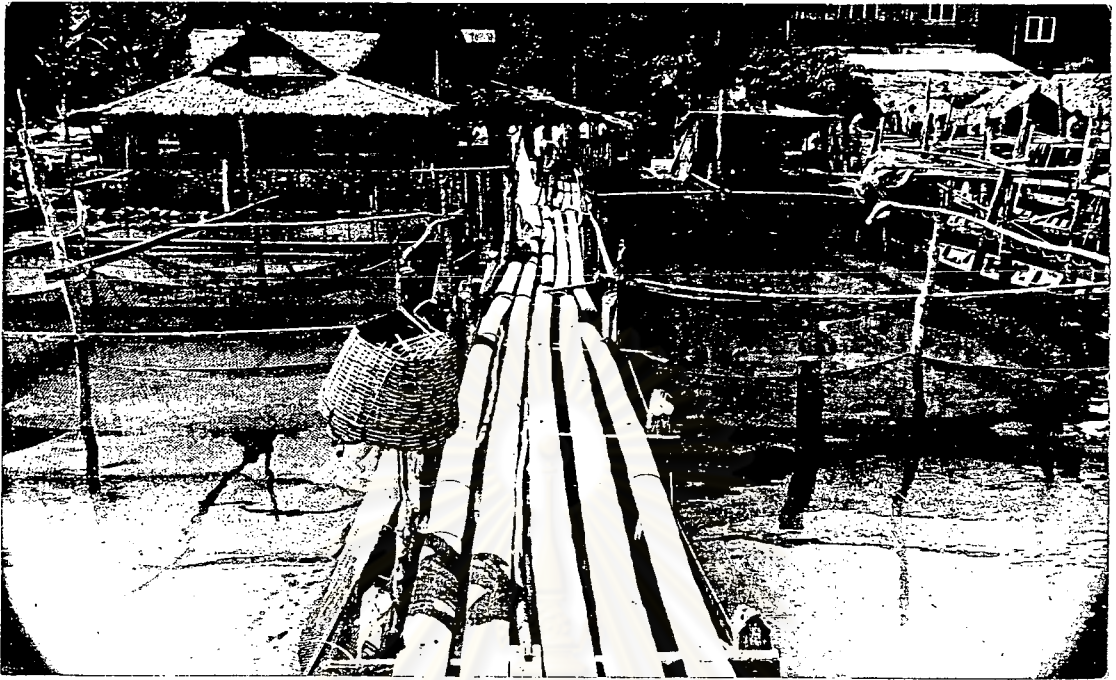
หรือความยาวประมาณ ๑๐-๑๕ เซนติเมตร ขนาดตาอวน ๑.๐-๒.๐ เซนติเมตร เนื้ออวนในล่อนมีขนาดเส้นอวนเบอร์ ๑๕-๑๘ ขนาดพื้นที่กระชังประมาณ ๓๐-๔๐ ตารางเมตร และมีความลึกของกระชังประมาณ ๒-๓ เมตร ความหนาแน่นของปลาที่เลี้ยงจำนวน ๔-๖ ตัวต่อขนาดกระชัง ๑ ตารางเมตร

๒. กระชังเลี้ยงปลาใหญ่ ใช้สำหรับเลี้ยงปลาขนาดกลาง

ถึงขนาดใหญ่หรือความยาวประมาณ ๒๐-๓๐ เซนติเมตร จนเป็นปลาขนาดที่ส่งตลาด ตาอวนมีขนาด ๓-๕ เซนติเมตร เส้นอวนขนาดเบอร์ ๑๘-๒๑ ขนาดพื้นที่กระชังประมาณ ๑๐๐-๒๐๐ ตารางเมตร ความลึกของกระชังประมาณ ๒-๓ เมตร อัตราความหนาแน่นของปลาที่เลี้ยง ๒-๔ ตัวต่อขนาดกระชัง ๑ ตารางเมตร

ข. อาหาร ปลากะพงขาวที่เลี้ยงในกระชังเลี้ยงสามารถ

กินอาหารชั้นใหญ่ได้แล้ว ดังนั้น ปลาเปิดที่ให้จะตดเป็นชั้น ๆ พอค่าตามขนาดของปลาให้อาหารวันละครั้ง นอกจากนั้นยังมีอาหารธรรมชาติที่หลุดเข้าไปในกระชัง เช่น กุ้ง ปลา ปู ก็เป็นอาหารสมทบได้ดีสำหรับการเลี้ยงปลากะพงขาว โดยปกติอาหารของปลากะพงขาวจะเป็นปลาเบ็ดหรือเศษปลาที่มีคุณค่าทางเศรษฐกิจต่ำ ราคาถูก ผู้เลี้ยงได้มาจากการออกไปทำประมงหรือซื้อจากเรือประมงอวนลาก เช่น สะพานปลาจังหวัดสงขลา เป็นต้น การให้อาหารปลาควรปฏิบัติดังนี้

รูปที่ ๑๔ ลักษณะของกระชังเลี้ยงปลากะพงขาว

รูปที่ ๑๕ การให้อาหารปลากะพงขาว

๑. ให้อาหารปลาในที่เดิมทุกครั้ง เพื่อให้ปลาเกิดความจดจำและจุดที่โยนอาหารควรเป็นบริเวณต้นน้ำที่เริ่มไหลเข้ากระชัง
๒. โยนอาหารให้คราวละน้อย ๆ สังเกตการกินอาหารให้ทั่วถึงและเร่งให้กินเมื่อปลาแย่งอาหาร โยนอาหารให้กระจายถ้าปลาในฝูงแย่งกันกินมาก และโยนอาหารให้เป็นกลุ่มถ้าปลาแสดงอาการไม่สนใจ
๓. ให้อาหารวันละครึ่งตอนขณะน้ำขึ้น และมีกระแสน้ำไหลพอประมาณ
๔. หยุดการให้อาหารถ้าปลาไม่กิน หรือมีอาการอัมมิฉะนั้น เศษอาหารจะตกลงไปที่ก้นกระชัง เกิดการเน่าเสียของน้ำ ทำให้กระชังเสียหาย ปุหรือสัตว์น้ำอื่น ๆ กัดกระชังเข้าไปกินอาหาร
๕. หยุดทำการให้อาหารในวันที่มีกระแสน้ำไหลแรงจัด เปลี่ยนความเค็มโดยกระทันหัน น้ำขุ่น น้ำเขียว และแตรร้อนจัด ปลาจะกินอาหารน้อย ต้องปล่อยทิ้งไว้ ๒-๓ วัน จึงจะเริ่มกินอาหารดีเหมือนเดิม

ค. การจับปลา ในการเลี้ยงปลากะพงขาว ปลาทุกตัวจะโตไม่เท่ากัน ฉะนั้นในการจับปลาขึ้นขายจะต้องมีการเลือกขนาดตามความต้องการ การเลี้ยงในกระชังสามารถจับปลาได้อย่างรวดเร็ว โดยยกอวนกันถุงขึ้นต้อนปลาไปชั่งรวมไว้บริเวณมุมใดมุมหนึ่ง แล้วคัดเลือกปลาตามขนาดที่ต้องการได้

๒.๒.๕ โรคที่เกิดกับปลากะพงขาว

จากการศึกษาและวิจัยของสถาบัน เพาะ เลี้ยงชายฝั่งแห่งชาติ จังหวัดสงขลา พบว่ามีโรคที่เกิดกับปลากะพงขาวที่เลี้ยงในจังหวัดสงขลา ดังนี้

ก. โรคจุดขาว (White spot)

สาเหตุ : เกิดจาก Ciliated Protozoa ชนิด Cryptocaryon sp.

อาการ : มีจุดขาว ๆ ตามลำตัวและครีบ ปลาจะสะบัดครีบทางผิดปกติ พบมากในปลาที่เลี้ยงในตู้หรือในถังที่อยู่ในห้องทดลอง ปลาในบ่อเพาะฟัก พบตั้งแต่ปลาในขณะที่ยังอยู่ในบ่อเพาะฟักจนกระทั่งปลาขนาด ๓-๔ นิ้ว โรคนี้จะรุนแรงมากสำหรับปลาขนาดเล็ก ปลาที่เป็นโรคจะตายได้ภายในเวลา ๒๔ ชั่วโมง

ข. โรคเกิดจาก Trichodina sp.

สาเหตุ : เกิดจาก Ciliated Protozoa ชนิด Trichodina sp.

อาการ : เริ่มแรกจะเปลี่ยนสีของลำตัวเป็นสีดำ Trichodina จะใช้ตะขอ (hook) เกาะตามลำตัวหรือเหงือกของปลา ทำให้ปลาเกิดระคายเคืองและถ้ามีหนาแน่นมาก ๆ จะทำให้ปลาเป็นแผลที่ผิวหนังและเหงือกได้ พบ Trichodina ทำให้ปลากะพงขาวหางเปื่อยขาดได้

ค. โรคเกิดจาก Monogenetic Trematode หรือ

Gill Fluke Disease

สาเหตุ : เกิดจาก Monogenetic Trematode

อาการ : เริ่มแรกจะเปลี่ยนสีลำตัวเป็นสีดำกว่าเดิม ปลาจะว่ายน้ำผิดปกติ โดยการพลิกตัวกลับไม่มา Monogenetic จะใช้ตะขอเกาะที่ซี่เหงือกทำลายส่วนที่ใช้แลกเปลี่ยนออกซิเจน ทำให้ปลาหายใจอย่างปกติไม่ได้ และหากเกาะตามลำตัวก็จะทำให้ระคายเคืองพลิกตัวไม่มาพบว่าหากมี Monogenetic เกาะที่เหงือกมาก ๆ อาจทำให้ปลาตายได้

ง. โรคที่เกิดจาก Bacteria

สาเหตุ : เกิดจาก Bacteria ชนิดหนึ่ง คือ Aeromonas hydrophik

อาการ : เป็นแผลตามตัว หางเปื่อยขาด ตาบอด

จ. โรค Cyphocystis

สาเหตุ : เกิดจาก Virus ชนิดหนึ่ง

อาการ : ปลา มีตุ่มคล้ายเนื้องอกตามครีบต่าง ๆ และตามริมฝีปาก ตึงเหล่านันคล้าย ๆ เซลล์ต่อมน้ำเหลืองขยายตัวผิดปกติ ซึ่งเซลล์นี้ขยายจากเซลล์ผิวหนัง เพราะจากการทดลองตัดทิ้งดูเซลล์ ปรากฏว่าเซลล์ไม่ได้ขยายจากเนื้อเยื่อภายใน เพียงแต่ขยายจากส่วน

ของผิวหนังเท่านั้น และอาการของโรคนี้จะไม่ส่งผลต่อสุขภาพของปลาเท่าใดนัก เพราะปลาสามารถกินอาหารได้ตามปกติ พบช่วงของอาการที่เป็นในระยะ ๒-๓ เดือน ปลาจะหายเป็นปกติโดยไม่ต้องใช้ยาหรือวิธีรักษาใด ๆ เลย

นอกจากปัญหาการเกิดโรคกับปลากะพงขาวแล้ว ผู้เลี้ยงปลากะพงขาวในกระชังยังพบปัญหา คือ

๑. ปัญหาการฉีกขาดของกระชัง

การฉีกขาดของกระชังมักจะเกิดขึ้นจากการถูกปลากัดทำลายในขณะที่ปลาหากินเศษอาหารที่เหลือติดค้างกันกระชังอยู่ เป็นเหตุให้กระชังรั่ว ปัญหานี้ควรพิจารณาแก้ไขเรื่องปริมาณการให้อาหารให้พอดีกับความต้องการของปลา และหมั่นตรวจสอบดูสภาพกระชัง เมื่อพบรอยขาดรั่วต้องซ่อมให้เรียบร้อยเสมอ

๒. ปัญหาหลังฝนตก

หลังจากฝนตก ปลาที่เลี้ยงในกระชังมักจะไม้กินอาหาร ทั้งนี้อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของน้ำอย่างรวดเร็ว เช่น อุณหภูมิ ความเป็นกรด-ด่าง ที่สำคัญคือการลดลงอย่างกะทันหันของปริมาณก๊าซออกซิเจน ดังนั้นควรแก้ปัญหาโดยการให้ก๊าซออกซิเจนเพิ่มขึ้นหลังจากฝนตก

๒.๓ การตลาดของปลากะพงขาวในจังหวัดสงขลา

การตลาดของปลากะพงขาวแบ่งออกเป็น ๒ ระยะคือ

๒.๓.๑ การตลาดปลาเล็ก หมายถึงตลาดของพันธุ์ปลากะพงขาว และลูกปลากะพงขาวหลังอนุบาลซึ่งเป็นขนาดที่เหมาะสมในการเพาะเลี้ยงเป็นปลาเนื้อเพื่อบริโภคหรือจำหน่ายต่อไป

๒.๓.๒ การตลาดปลาเนื้อ หมายถึงตลาดของปลากะพงขาวขนาดที่พอเหมาะในการนำไปใช้บริโภคได้

การตลาดปลาเล็ก

พันธุ์ปลากะพงขาวที่กรมประมงผลิตได้ จำหน่ายให้แก่

๑. เอกชนโรงเพาะฟัก เพื่อไปอนุบาลเป็นลูกปลาและปลาเนื้อต่อไป
๒. จำหน่ายให้แก่เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาว เพื่อไปอนุบาลและเลี้ยงเป็นปลาเนื้อไว้สำหรับบริโภคหรือจำหน่ายต่อไป

โรงเพาะฟักและเกษตรกรผู้เลี้ยงปลากะพงขาว ซื้อปลาจากกรมประมงมาอนุบาลจนเป็นลูกปลา ลักษณะการตลาดของลูกปลาหลังอนุบาลจนเป็นขนาดที่เหมาะสมในการเลี้ยงเป็นปลาเนื้อ มีดังนี้

๑. โรงเพาะฟัก จำหน่ายลูกปลาให้เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงและเอกชนที่สนใจลงทุน
๒. โรงเพาะฟักจำหน่ายให้ต่างประเทศเพื่อไปเลี้ยงเป็นปลาเนื้อ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ อ่องกง และไต้หวัน เป็นต้น
๓. โรงเพาะฟักลงทุนเลี้ยงเป็นปลาเนื้อจำหน่าย
๔. เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงส่งลูกปลาเพื่อรวบรวมส่งไปจำหน่ายผู้เพาะเลี้ยงปลากะพงขาวในต่างประเทศ

การตลาดปลาเนื้อ

การตลาดปลาเนื้อในจังหวัดสงขลา มีลักษณะการตลาดดังต่อไปนี้

๑. จำหน่ายให้แก่ผู้ประกอบการแพปลาที่ทำเทียบเรือจังหวัดสงขลา ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมสินค้าสดวันน้ำ ชื่อ-ชายสินค้าสดวันน้ำ และเป็นนายหน้าดำเนินการขายสินค้าสดวันน้ำให้แก่ชาวประมง การจำหน่ายปลากะพงขาวที่เกษตรกรเลี้ยงหรือจับได้จากธรรมชาติ เกษตรกรผู้ผลิตจะติดต่อกับแพปลา เพื่อให้ดำเนินการขายปลาต่อให้พ่อค้าขายส่ง หรือพ่อค้าขายปลีก ซึ่งปลากะพงขาวเหล่านี้อาจจะใช้เพื่อบริโภคภายในจังหวัดสงขลา หรือขนส่งต่อไปยังจังหวัดใกล้เคียงตลอดจนส่งออกไปจำหน่ายยังต่างประเทศ เช่น มาเลเซีย สิงคโปร์ เป็นต้น

๒. จำหน่ายให้แก่พ่อค้าขายส่งในท้องถิ่น โดยพ่อค้าขายส่งจะไปรับปลาถึงที่เลี้ยงหรือเกษตรกรจะนำมาส่งก็ตาม ส่วนใหญ่การขายจะทำการเป็นจำนวนมาก ๆ โดยมีการตกลงราคากันตามความพอใจของทั้ง ๒ ฝ่าย ซึ่งในบางครั้งอาจจะมีนายหน้า และพ่อค้าขายส่งอาจขายปลาที่ซื้อจากเกษตรกรให้แก่พ่อค้าขายปลีก เพื่อจำหน่ายไปยังผู้บริโภคต่อไป หรือพ่อค้าขายส่งอาจส่งไปจำหน่ายยังต่างประเทศ

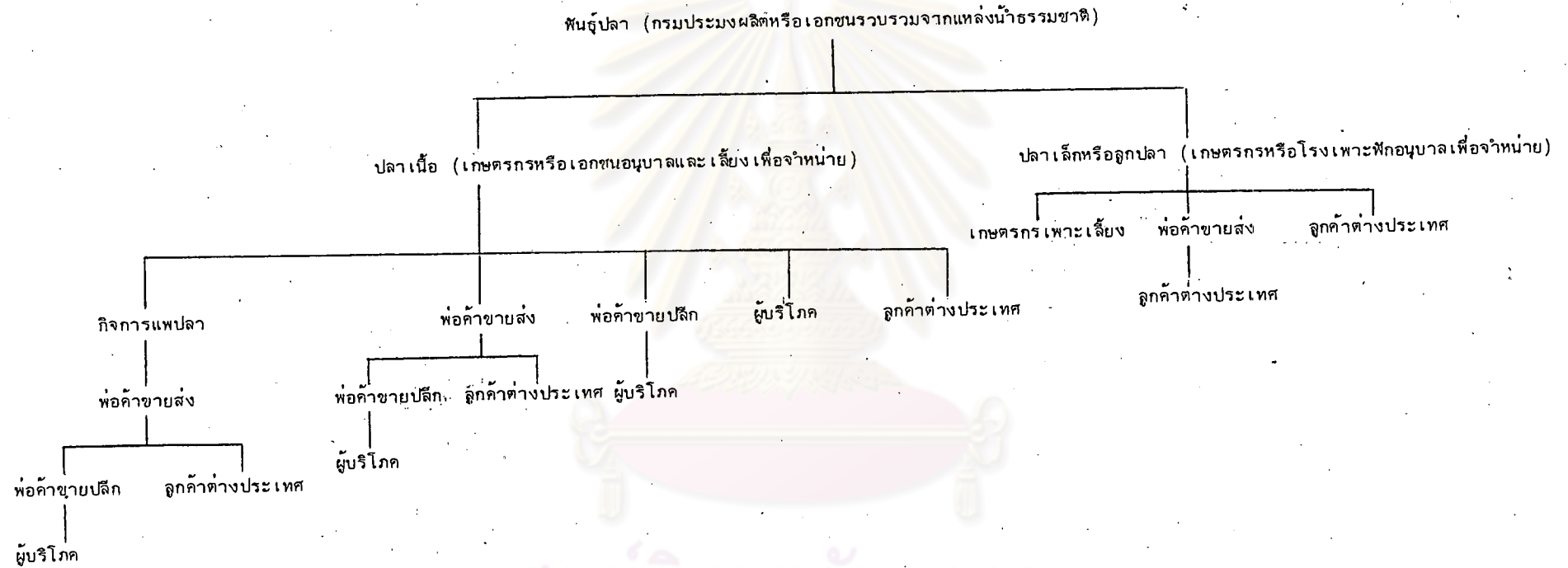
๓. จำหน่ายให้แก่พ่อค้าขายปลีกในท้องถิ่น โดยเกษตรกรผู้เลี้ยงจะตกลงกับพ่อค้าขายปลีกในเรื่องของจำนวนปลาที่จะจับในแต่ละครั้งและราคาในแต่ละวัน แล้วจึงมีการส่งให้พ่อค้าขายปลีกในตลาดตามที่ได้ตกลงกันไว้

๔. จำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคโดยตรง ซึ่งมีจำนวนไม่แน่นอน เช่น การจำหน่ายให้ภัตตาคาร หรือให้นักท่องเที่ยว เช่น ที่เกาะยอเมื่อมีคนไปเที่ยวก็มักจะซื้อปลา กะพงขาวติดมือกลับไปบริโภค

๕. จำหน่ายให้แก่พ่อค้าจากต่างประเทศ โดยพ่อค้าชาวต่างประเทศมารับซื้อปลากะพงขาวกับผู้เลี้ยงโดยตรง หรืออาจจะมีนายหน้าคนไทยเป็นผู้พามาติดต่อ

จากการศึกษาปรากฏว่าส่วนใหญ่พ่อค้าจะไปรับซื้อที่แหล่งเพาะเลี้ยงและผู้ซื้อขนส่งปลาไปเอง นอกจากนั้นผู้เลี้ยงอาจนำไปส่งพ่อค้าขายปลีกในตลาดบ้าง ส่วนการซื้อขายที่แพปลาและการขายปลีกให้ผู้บริโภคโดยตรงในปัจจุบันมีจำนวนน้อย เนื่องจากปลากะพงขาวเป็นปลาที่มีราคาค่อนข้างสูงและผลผลิตไม่แน่นอน ทำให้พ่อค้าขายส่งไม่กล้าเสี่ยงที่จะจัดจำหน่ายไปยังตลาดจังหวัดใกล้เคียงหรือตลาดต่างประเทศ

ตารางที่ ๖ แผนภูมิแสดงทางเดินการตลาดของปลากะพงขาวในจังหวัดสงขลา

ที่มา : สรุปลงจากการศึกษาวิถีการตลาดของปลากะพงขาวในจังหวัดสงขลา เมื่อเดือนมกราคม ๒๕๒๖

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย